

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΕΣ

Επίμετρο
ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

Εισαγωγή - Επιμέλεια Κειμένων
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΟΥΠΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2020

ΝΕΦΕΛΗ / ΘΕΑΤΡΟ

Κοσμάς Πολίτης, Κορίνθιες

Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΑΥΤΗΣ,
ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

1η έκδοση, Νοέμβριος 2020

Τυπογραφική διόρθωση: Δημήτρης Αλεξάκης
Σχεδιασμός βιβλίου: Περικλής Δουβίτσας

ISBN: 978-960-504-275-2

© 2020 Ελληνοαμερικανικόν Εκπαιδευτικόν Ίδρυμα και Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Ασκληπιού 6, Αθήνα 106 80
τηλ.: 210 3639962 – fax: 210 3623093
www.nefelibooks.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
του Ελληνοαμερικανικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος
σελ. 7

Σταυρούλα Τσούπρου
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
Για το έργο τού Κοσμά Πολίτη
σελ. 13

Κοσμάς Πολίτης
ΚΟΡΙΝΘΙΕΣ
σελ. 55

Βάλτερ Πούχγερ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟ
σελ. 117

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ
σελ. 145

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ του Ελληνοαμερικανικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος

Η προέλευση του έργου

Το κείμενο του θεατρικού έργου προέρχεται από τη συλλογή της Βιβλιοθήκης του Κολλεγίου Αθηνών. Η Βιβλιοθήκη αυτή, από τις παλαιότερες σχολικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, δημιουργήθηκε σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυση του Κολλεγίου.

Το Κολλέγιο, ως πρότυπο ιδιωτικό σχολείο, ανήκει στο μη κερδοσκοπικό σωματείο «Ελληνοαμερικανικόν Εκπαιδευτικόν Ίδρυμα», που ιδρύθηκε το 1925 από μια ομάδα προοδευτικών Ελλήνων, με πρωτεργάτες τον Εμμανουήλ Μπενάκη και τον Στέφανο Δέλτα, και με την υποστήριξη Αμερικανών φιλελλήνων, με σκοπό τη δημιουργία ενός πρωτοποριακού, για την εποχή του, σχολείου πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που να συνδυάζει την αμερικανική παιδαγωγική πρακτική με το ελληνικό περιεχόμενο.

Το όραμα των ιδρυτών, που πραγματώθηκε ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του σχολείου, ήταν, όπως το είχε θέσει ο Στέφανος Δέλτα σε ένα θεμελιακό του κείμενο, ένα σχολείο όπου «αρμονικά θα αναπτύσσονται οι πνευματικές, οι ηθικές και οι σωματικές δυνάμεις των μαθητών και ιδιαίτερα ο χαρακτήρας τους», μέσω του εμπλουτισμού του εκπαιδευτικού συστήματος «με σύγχρονες μεθόδους μορφώσεως, προσαρμοσμένες στην ιστορία, στην παράδοση, στην ψυχολογία και στις εθνικές ανάγκες της χώρας».

Αποστολή του ήταν, και εξακολουθεί να είναι, να υπηρετεί από τη σκοπιά του την ελληνική κοινωνία, διαμορφώνοντας υπεύθυνους πολίτες του κόσμου και μελλοντικούς ηγέτες, με βάση την ελληνική πνευματική κληρονομιά και τις φιλελεύθερες αξίες της Αμερικής και της Ευρώπης.

Από το ξεκίνημα της λειτουργίας του, κορυφαίο μέλημα των ιδρυτών του είναι, όπως και πάλι το είχε τονίσει ο Δέλτα, «να μην καταντά η εκ-

γητές, συνετέλεσαν στη δημιουργία ενός εποικοδομητικού κλίματος στο οποίο η μαθητική ζωή συνδυάζεται με την καλλιτεχνική δημιουργία. Η μορφή του Κάρολου Κουν, που προσλήφθηκε το 1929 στο Κολλέγιο ως δάσκαλος της αγγλικής γλώσσας, έθεσε τις βάσεις της θεατρικής παράδοσης. Τα πρώτα βήματα της θεατρικής πορείας του Κουν έγιναν στις παραστάσεις που σκηνοθέτησε με τους μαθητές του στη σοφίτα του κεντρικού κτηρίου του Κολλεγίου (Μπενακειού Διδακτηρίου), και αργότερα στη νεόκτιστη (1932) πτέρυγα που ονομάστηκε «Θέατρο Χωρέμη». Από το 1982, το Κολλέγιο διαθέτει νέο ξεχωριστό κτήριο θεάτρου, όπου συνεχίζεται η ποικιλόμορφη καλλιτεχνική του παράδοση, στην οποία επίσης συμβάλλουν οι όχι λίγοι καλλιτέχνες απόφοιτοι, μεταξύ των οποίων και καταξιωμένοι ηθοποιοί και σκηνοθέτες. Η προτομή του Κουν στο φουαγιέ διατηρεί ζωντανή τη μνήμη της παρουσίας του.

Το έργο τού Κοσμά Πολίτη *Κορίνθιες*

Το πρωτότυπο δακτυλόγραφο έργο *Κορίνθιες* περιλαμβανόταν στο αρχαιολογικό υλικό του Κοσμά Πολίτη, το οποίο δώρισε τον Οκτώβριο 2007 στο σωματείο Ελληνοαμερικανικών Εκπαιδευτικών Ίδρυμα το αποβιώσαν πλέον μέλος του Ματίνα Παπούλια, που υπήρξε προσωπική φίλη τού συγγραφέα μέχρι τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Το αρχείο διέσωσε η ίδια η δωρήτρια από τη βεβηλωμένη οικία τού συγγραφέα στο Παλαιό Ψυχικό μετά τον θάνατό του. Η δωρεά στο σωματείο έγινε με τον σκοπό το αρχείο, το οποίο έκτοτε φυλάσσεται στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του Κολλεγίου, να διαφυλαχτεί και να αναδειχτεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Με τη σκέψη αυτή και το συνακόλουθο ηθικό καθήκον, το Ε.Ε.Ι. αποφάσισε να προβεί, σε συνεργασία με τον εκδοτικό οίκο «Νεφέλη», στην έντυπη έκδοση αυτού του σπουδαίου έργου.

«Σε μαρμαρένια σπήτια και χαμώγια
ακάλεστος τρυπώνεις, μυ[η]νη[υ]τής
μιας άνοιξης που δείχνει για αιώνια,
κι' όμως πλακώνουν λησ[μ]οσύνης χ[ι]όνια
και πόνος, της καρδιάς πελεκητής»
(στ. 1089-1093)

«[...] ν' αρνηθώ,
τιμές δοσμένες από χέρι βουτηγμένο
στο χρώμα τής πορφύρας, δεν τώχα σκεφθεί,
που μοιάζει αίμ' ανθρωπινό. [...]»
(στ. 801-804)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για το έργο τού Κοσμά Πολίτη

Ο σημαντικός, και ίσως εμβληματικός για την Νεοελληνική Λογοτεχνία, πεζογράφος (αλλά και πληθωρικός μεταφραστής) Κοσμάς Πολίτης [ψευδώνυμο του Πάρι ή Παρασκευά Ταβελούδη (1888-1974)], επιφανές, πάντα όμως λίγο απόμακρο, μέλος τής Γενιάς τού '30, γεννήθηκε στην Αθήνα, αλλά από τα πρώτα παιδικά του χρόνια έως το 1922 έζησε στην Σμύρνη τής Μικράς Ασίας. Εκεί εργάστηκε σε διάφορες, κυρίως ευρωπαϊκές, τράπεζες, εκεί παντρεύτηκε (1918) την Κλάρα Κρέσπι, αυстроουγγρικής καταγωγής, και εκεί γεννήθηκε η κόρη του Φοίβη (Κνούλη) το 1919. Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, διέμεινε τα δύο πρώτα χρόνια στην Γαλλία και, κυρίως, στην Αγγλία, πριν επιστρέψει στην Ελλάδα (1924) ως υπάλληλος της Ιονικής Τραπέζης, στο κατάστημα των Αθηνών. Έχτισε, μάλιστα, με δικά του σχέδια το σπίτι του στο Παλαιό Ψυχικό. Ωστόσο, το 1934 μετακόμισε στην Πάτρα, ως διευθυντής τού εκεί υποκαταστήματος της Ιονικής, και απομακρύνθηκε από την οικογένειά του. Κατά την διάρκεια, όμως, της γερμανικής Κατοχής, η κόρη του και το παιδί που μόλις είχε γεννήσει πέθαναν (1942), και ο Κοσμάς Πολίτης επέστρεψε μετανιωμένος στην Αθήνα και στην γυναίκα του, εγκαταλείποντας την θέση του στην Πάτρα. Στο τέλος τής Κατοχής, το σπίτι του, λόγω έλλειψης χρημάτων, πέρασε στο δημόσιο και ο συγγραφέας αναγκάστηκε να πληρώνει ενοίκιο μέχρι το τέλος τής ζωής του. Τότε άρχισε να εργάζεται και ως μεταφραστής από τα αγγλικά και τα γαλλικά, και να αρθρογραφεί σε αριστερές, κυρίως, εφημερίδες. Το 1951 υπέβαλε υποψηφιότητα ως βουλευτής τής ΕΔΑ στην Πάτρα, αλλά δεν εξελέγη. Εντυπωσιακός στην εμφάνιση και χειμερινός κολυμβητής, αυτός ο ξεχωριστός συγγραφέας, όσο περνούσαν τα χρόνια, απομονωνόταν όλο και περισσότερο, λόγω και της προϊούσας βαρηκοΐας του. Το πρωί τής 21ης Απριλίου 1967, ημέρας επιβολής τής δικτατορίας, βρήκε την γυναίκα του νεκρή. Την ίδια μέρα συνελήφθη ως αριστερός και οδηγήθηκε στην Ασφάλεια. Με παρέμβαση της συγγραφέως Τατιάνας

Γκρίτση-Μιλλιέξ αφέθηκε ελεύθερος, ώστε να μπορέσει να κηδεύσει την σύζυγό του. Ο ίδιος πέθανε στις 23 Φεβρουαρίου 1974 από αναπνευστική και καρδιακή ανεπάρκεια.

Τα μυθιστορήματα του Κοσμά Πολίτη, τα οποία είναι και τα πιο γνωστά από τα έργα του, είναι τα ακόλουθα: *Λεμονοδάσος* (1930), *Εκάτη* (1933), *Εροϊκά* (1937-1938, Α΄ Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος), *Το Γυρί* (1944-1945), *Στου Χατζηφράγκου* (1962-1963, Α΄ Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος) και το ημιτελές *Τέρμα* (1975). Τα τρία πρώτα από αυτά τα λογοτεχνικά έργα διασκευάστηκαν ως τηλεοπτικά σήριαλ, ενώ το μυθιστόρημα *Εροϊκά* μεταφέρθηκε και ως κινηματογραφική ταινία από τον Μιχάλη Κακογιάννη. Οι νουβέλες και τα διηγήματα του Κοσμά Πολίτη έχουν συμπεριληφθεί στην συγκεντρωτική έκδοση *Η Κορομηλιά*. Και άλλα διηγήματα (για το φερώνυμο «Κορομηλιά» είχε λάβει το 1960 το Α΄ Κρατικό Βραβείο Διηγήματος), εκτός από το διήγημα «Καϊάφας», γραμμένο το 1939 και δημοσιευμένο στο περιοδικό *Κριτικά φύλλα* το 1976. Επίσης, το απόσπασμα με τον τίτλο “Santa-Barbara”, από χαμένο (;) και ανολοκλήρωτο (;) μυθιστόρημα,¹ αναδημοσιεύθηκε στο αφιερωματικό τεύχος 116 (10.4.1985) του περιοδικού *Διαβάζω*, ενώ το *Μάρκο Πόλο. Πρωτότυπη εργασία πάνω στα ταξίδια του* εξεδόθη αυτοτελώς πολύ αργότερα (2001). Όσο για την σχέση του Κοσμά Πολίτη ως συγγραφέα με το θέατρο, αυτή περιοριζόταν μέχρι πρόσφατα στο εκδοθέν το 1957, και επανεκδοθέν μόλις το 1999, πεντάπρακτο δράμα *Γάιος Φλάβιος Βαλέριος Αυρηλιανός Κλαύδιος Κωνσταντίνος ή Κωνσταντίνος ο Μέγας*, όπως ήταν ο τίτλος στο εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης. Το συγκεκριμένο ιστορικό θεατρικό έργο ήταν το πιο παραγνωρισμένο από τα έργα του (παραγνώριση οφειλόμενη πιθανότατα στην ανατρεπτική στόχευση της θεματικής του) και ίσως αυτός να ήταν ένας βασικός λόγος για τον οποίο υπήρξε και το πιο αγαπημένο του. Από την «Εισαγωγή» τής επανέκδοσης πληροφορούμαστε, μάλιστα, ότι ο Κοσμάς Πολίτης διατηρούσε ένα σταθερό ενδιαφέρον, αν όχι μια «μεγάλη κρυφή αγάπη», για το θέατρο και ότι σε μία από τις σπάνιες συνεντεύξεις του, στις 21.1.1971, είχε δη-

1. Σχετικά με αυτήν την «πολιτική αλληγορία» βλ. και στο Γ.Π. Σαββίδης, *Εφήμερον Σπέρμα* (1973-1978), Ερμής, Αθήνα, 1978, στο κείμενο εκεί με τον τίτλο «Αντί στεφάνου. Μαρτυρία για τα είκοσι τελευταία χρόνια τής ζωής του Κοσμά Πολίτη», σσ. 64-68/ εδώ, σ. 65.

λώσει, μεταξύ άλλων, ότι είχε «δυο ιδέες ακόμα απραγματοποιήτες: τα *Αντικύθηρα*, μια μυθιστορηματική φαντασία. Και τον *Τζιντζηφίντζη*, θεατρικό έργο με ήρωα έναν γελωτοποιό του Βυζαντίου που ανέβηκε στον θρόνο για τρεις μέρες!».²

Σχετικά, δε, με το θεατρικό του έργο *Κωνσταντίνος ο Μέγας*, για το οποίο ο συγγραφέας φανταζόταν την Μελίνα Μερκούρη στον ρόλο τής Φάουστα,³ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ακόλουθη μικρή ιστορία: Στις 10 Σεπτεμβρίου 1973, λιγότερο από έξι μήνες πριν από τον θάνατό του, ο Κοσμάς Πολίτης, ήδη τότε 85 ετών, γράφει, στα γαλλικά, μία επιστολή στον Ιταλό σκηνοθέτη Φεντερίκο Φελλίνι, λέγοντάς του τα εξής:

Αγαπητέ δάσκαλε,

Γνωρίζω το έργο σας εδώ και πολύ καιρό και θα ήταν πολύ κοινότοπο να σας μιλήσω για τον θαυμασμό μου. Ξέρετε καλά πως υπάρχουν ιδέες που μας έρχονται ξαφνικά και αυτό ακριβώς συνέβη με εμένα καθώς διάβαζα πρόσφατα σε ένα περιοδικό ένα άρθρο σχετικά με το έργο σας, που μου θύμισε την αξέχαστη “Roma” σας. Ξέρω πως αυτή η ταινία προκάλεσε σκάνδαλο σε ορισμένους κύκλους, κάτι που συνέβη επίσης με το θεατρικό μου έργο «Κωνσταντίνος ο Μέγας», το οποίο διαβάστηκε πολύ, αλλά χαρακτηρίστηκε ως φρικτό σκάνδαλο, απαγορεύτηκε και εννοείται πως δεν παραστάθηκε ποτέ. Και όλα αυτά επειδή δίνω τη ζωή του Κωνσταντίνου όπως ήταν στ’ αλήθεια, με όλα τα εγκλήματατά του, σύμφωνα με τα κείμενα των ιστορικών του καιρού του, και όχι όπως την θέλησαν οι συμβάσεις (σε εμάς, δηλαδή για την Ορθόδοξη Εκκλησία, ο Κωνσταντίνος έχει τη θέση αγίου). Μεταξύ των προσώπων του έργου, το μόνο που δεν είναι ιστορικό είναι αυτό του «τρελού» Μωμ (από τον Μώμο,

2. Η τεκμηρίωση για τα παραπάνω βρίσκεται στην «Εισαγωγή» τού επιμελητή τής επανέκδοσης: Κοσμάς Πολίτης, *Γάιος Φλάβιος Βαλέριος Αυρηλιανός Κλαύδιος Κωνσταντίνος*. Έργο σε πέντε πράξεις και Επίλογο, Εισαγωγή και Επιμέλεια: Γιώργος Καλλίνης, Ερμής, 1999, σσ. 7-14. Βλ. επίσης (σχετικά με το *Αντικύθηρα*) στο Κοσμάς Πολίτης, *Τέρμα*, Φιλολογική επιμέλεια: Γαβριήλ Ν. Πεντζίκης, Ερμής, ²1985, στο «Επίμετρο Α΄: Βιογραφικό μνημόνιο για το *Τέρμα* τού Κοσμά Πολίτη», υπογεγραμμένο από την Μ. Παπούλια, σσ. 179-189/ εδώ, σ. 179.

3. Βλ. στο Γ.Π. Σαββίδης, «Δύο στοιχεία για ένα φιλολογικό μνημόσυνο. (Συμβολή στην υφολογική μελέτη τού Κοσμά Πολίτη)», περ. *Διαβάζω*, Αφιέρωμα: Κοσμάς Πολίτης, τχ. 116, 10.4.85, σσ. 24-27/ εδώ, σ. 27.

χής, αλλά ἡ σκληρότης τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὁρῶνεται φοβερή. Τρελλός ἀπὸ ἀπελπισία, πνίγει τῆς τύφεις του σέ νέο αἷμα καί πέφτει νεκρός ἀπὸ σατυρία τοῦ Ἀπόλλωνος.

Στὸ τέλος τοῦ δράματος προφητεύεται ὁ ἐρχομὸς ἑνὸς νέου θεοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς συγγνώμης, ἀλλὰ ὁ χορὸς καταλήγει ὅτι ὁ ἀνθρώπινος πόνος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε κατηγορία τῆς θρησκείας.

Ὁ χορὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἡμιχόρια, μητέρες καί κόρες τῆς Κορίνθου, ἀπὸ τῆς ὁποῖες ἔλαβε τὸ ὄνομα του καί τὸ δράμα. Προλογίζει τὸ φάντασμα τῆς Λυσίδας.

Λυσίδας φάντασμα

Σὰς βλέπω πάλι, γῆ σκληρή καί βράχια
 τ' Ἄκροκορίνθου, ταιριασμένα στήν ψυχὴ
 τοῦ βασιληᾶ τῆς χώρας ποῦ, ἀλοιμόνο,
 μου ἔλλαχε μαζί καί δῆμιος καί ἄντρας.
 Ἐριξε τὰ παιδιὰ μου στήν ὀρφάνια 5
 πρώτιστα, κόβοντας μέ τὰ ἴδια χέρια του,
 Ἄτροπη μοῖρα, τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μου,
 καί στερώνοντας μέ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.
 Λυσίδα μέ λέγαν, μακάρι ποτέ μὴ γεννῶμουν,
 κόρη τοῦ γέρω βασιλέα Προκλή 10
 ποῦ κυβερνάει τοῦ ἰσόθεου
 Ἄσκληπιοῦ τὴν ἱερὴ Ἐπίδαυρο.
 Καλόμορφη, κακότυχη, ποῦ εἶθε νῆταν
 ἀντίστροφο, μέ πάντρεψαν μ' αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου,
 τῆς Κόρινθος ποῦ διαφεντεύει τὸν ἰσθμό, 15
 τὸν τύραννο Περίανδρο.
 Ζοῦν μόνο δυὸ ἀπὸ τὰ πέντε μου παιδιὰ,
 ἡ γνωστικὴ Πρόνῃ κι' ὁ Λυκόφρονας
 ποῦ εἶναι ὦρα του νά μάθῃ μέ ποιὸν τρόπο
 στερήθηκαν τῆ μητρικὴ στοργή. 20

- 8 -

Τ' εἶναι τῆς θεοἀγγιχτῆς Ἰῶς ἡ περιπλάνεια
 ἔμπρός στοῦ δικό μου πλάνημα ; εἶναι γραφτό
 νά ξαποσταῶσουν οἱ θνητοὶ στόν Ἄδη
 μόλις ὁ μαυροφορεμένος σπαθοφόρος
 ὁ θάνατος, ἀπλώσει πάνω τά φτερά του. 25
 Ἦρένα ὅμως μ' ἔθωσαν γυμνή, ἐνάντια
 στό νόμο τῶν νεκρῶν, καί δίχως τά πορθεῖα
 π' ὁ Χάρωνας ζητᾷ, δικαίωμά του,
 γιά νά περάση τῆς θλιμένες μας ψυχές
 τῆς Λίμνης Ἀχερουσία. 30
 Ἡ Περσεφόνη, ντροπαλή, ἀνέβηκε στή γῆ
 δεκαεπτά φορές μέ τόν ἀνθοσπαρμένο
 μονόσ της, καί ἄλλες τόσες πάλι
 χάθηκε κάτω στό βασίλειο τοῦ ἀντρός της,
 ἀπό τή μέρα που ὁ Πλούτωνας ἀρνήθηκε 35
 τό κούφιο μου κορμί, κι' ὁ φοῖβος
 ἀποτραβάει ἀπό πάνω μου τήν ὄψι,
 ὁ θεϊκός τοξότης. Κι' ἔτσι παραδέρνω
 οἰκτρή, ἔξω ἀπό τή ζεστασιά τῆς γῆς,
 κι' ἀνέγγιχτη ἀπ' τῆς ἀχτίνες τοῦ Ἡλίου, 40
 ῥιγώντας στίς ἀνάλαφρες πνοῆς τό φύσημα.
 Ὁ θεῖος ὕπνος ξέσφαξε τά χέρια
 γύρω ἀπό τοῦ Δυκόφρων τόν νοση.
 Γιέ μου, ὦτέ, δέν ἔχω γνώμη νά σέ κλείσω
 μέσα στήν παγωμένη ἀγκαλιά, 45
 μ' αὐτά τ' ἀκάθαρτά μου χέρια
 που ἐμίανε ὁ Ἄδης.

Δυκόφρων

Ἦ φωνή,

σάν χἀδε μακρυνῆς ἡχῆς!

Ἦ μᾶνα!

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Εισαγωγικά

Όπως προκύπτει από την εμπεριστατωμένη «Εισαγωγή» τής κυρίας Τσούπρου, το πρώτο έργο του Κοσμά Πολίτη χρονολογείται το 1930, πιθανώς ακόμα πριν από το αφήγημα *Λεμονοδάσος*, και σχετίζεται άμεσα με τις Δελφικές Γιορτές: στον Σταθάτειο Δραματικό Διαγωνισμό υποβάλλεται το σχετικό δακτυλόγραφο στις 8 Οκτωβρίου 1930, ενώ σημείωση στο τέλος τού έργου δίνει την ακόλουθη πληροφορία: «Αθήναι – Καλαμάκι/ Ιούνιος – Σεπτέμβριος»: οι Δεύτερες Δελφικές Γιορτές διεξήχθησαν τον Μάιο του 1930 και, συγκεκριμένα, κατά τα διαστήματα 1-3, 6-8 και 11-13 Μαΐου, και ως δεύτερη παράσταση δόθηκαν τρεις φορές οι *Ικέτιδες* του Αισχύλου. Αν ληφθεί υπ' όψιν και το motto τού έργου από τις *Τραχίνιες* του Σοφοκλή, μένει κανείς με την εντύπωση πως το κοινό σημείο των τριών έργων είναι ο γυναικείος χορός των κατατρεγμένων γυναικών και ότι οι *Κορίνθιες* αποτελούν κάτι σαν άμεση απάντηση στις Δελφικές Γιορτές (οι *Ικέτιδες* μάλλον στην μετάφραση του Ι. Γρυπάρη – μια ειδικότερη ανάλυση θα μπορούσε να εντοπίσει και ορισμένες ομοιότητες με την λογοτεχνίζουσα γλώσσα του): άμεση απάντηση με την οποία προτείνεται το ανέβασμα όχι αυτούσιας αρχαίας τραγωδίας σε νεοελληνική μετάφραση αλλά νέα δραματοποίηση αρχαιόμυθου θέματος, αν και με πολύ διαφορετική ιδεολογική τοποθέτηση: αντί τής ευσεβούς θεολογίας τού Αισχύλου, στις *Κορίνθιες* γίνεται κριτική τού Δωδεκάθεου και απομυθοποίηση του Περίανδρου, του τύραννου της Κορίνθου, ενός εκ των επτά σοφών τής αρχαιότητας. Το τέλος τού έργου είναι μια σωστή σφαγή.

Πράγματι, σώζεται στα Πρακτικά τού Εθνικού Θεάτρου αίτηση της ηθοποιού κ. Αγγελικής Κοτσάλη, στις 8 Αυγούστου 1931, που διαβιβάστηκε από το Υπουργείο Παιδείας, η οποία ζητά να επιτραπεί η παράσταση των *Κορίνθιων* στο θέατρο του Ηρώδου Αττικού, αίτημα που απορρίπτεται με το αιτιολογικό ότι τα αρχαία θέατρα παραχωρούνται μόνον για την πα-

ράσταση αρχαίας τραγωδίας.¹ Η απάντηση στο ερώτημα ποιο είναι ακριβώς το παρασκήνιο αυτών των ενεργειών, τις οποίες, προφανώς, έθεσε σε λειτουργία ο Κοσμάς Πολίτης μετά την αποτυχία του να βραβευθεί στον Σταθάτειο Δραματικό Διαγωνισμό, προκειμένου να βρει η εικονοκλαστική (ως προς τον χειρισμό τού θέματος, όχι ως προς την δραματική φόρμα) αλλά εντυπωσιακή τραγωδία του τον δρόμο προς την σκηνή, απαιτεί οπωσδήποτε ενδελεχέστερες έρευνες, όπως, εξάλλου, και η αφιέρωση του έργου στον Gerhart Hauptmann. Τα χειρόγραφα των υποβληθέντων στον Σταθάτειο Δραματικό Διαγωνισμό θεατρικών έργων δεν σώζονται, ενώ μένει αδιευκρίνιστο πότε έγινε το αντίγραφο που σώθηκε στο Αρχείο τού κορυφαίου πεζογράφου τής Γενιάς τού '30, στο Κολλέγιο Αθηνών. Στο έργο τού Φώτου Πολίτη, στον οποίον τόσο άρεσε το *Λεμονοδάσος*, δεν υπάρχει καμία νύξη για την τραγωδία αυτή. Καθώς ο ίδιος ο Κοσμάς Πολίτης στρέφεται στην συνέχεια αμέσως στην πεζογραφία και δεν αναφέρεται έκτοτε στο θεατρικό του πρωτόλειο, δεν πρέπει να βρισκόμαστε μακριά από την αλήθεια αν υποθέσουμε πως το ανά χείρας (φωτοτυπημένο) αντίγραφο προέρχεται από την ίδια περίοδο (της συγγραφής τού έργου), εφόσον και οι πολυάριθμες διορθώσεις με την ιδιότυπη προσωπική ορθογραφία του είναι σαφώς από το ίδιο το χέρι τού δημιουργού.

Το παρόν Αναλυτικό Επίμετρο θα περιοριστεί, επομένως, σε στοιχεία τής δραματουργικής δομής και των τεχνοτροπιών, που μιμούνται την αρχαία τραγωδία, χωρίς να λείπουν, όμως, οι νεωτερισμοί και οι πρωτοτυπίες. Τα τελευταία αφορούν, κυρίως, την ιδιότυπη δημοτική με νεολογισμούς, σύνθετα επίθετα κτλ. της δημοτικής ποίησης (με ταυτόχρονη, όμως, χρήση λόγιου συντακτικού, που απαλύνει την πεζότητα των εκφράσεων), τον ελεύθερο στίχο (ομοιοκαταληξία χρησιμοποιείται λιγότερες φορές, στα χορικά), ο οποίος, όμως, διαθέτει ρυθμική μουσικότητα και πλούσιες συνηχήσεις, την σκληρή ρεαλιστική ατμόσφαιρα, δίπλα στις τελετουργίες και την ευσέβεια, και το εικονοκλαστικό μήνυμα που απομυθοποιεί τις θεότητες, διά στόματος του παράφρονα, πλέον, Περίανδρου. Τα περισσότερα από τα παραπάνω ζητήματα θα αποτελέσουν, αναγκαστικά, αντικείμενο ξεχωριστών ερευνών. Όπως, άλλωστε, και το διακειμενικό παιχνίδι με τα έργα τού Σαίξπηρ, καθώς και η θεματική παράδοση στην δραματουργία, ελληνική και ξένη, στο

1. Δ. Ν. Μουσουούτης - Κ. Πετράκου, *Ο Σταθάτειος δραματικός διαγωνισμός τής Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων*, Αθήνα, 2008, σμμ. 109.

πλαίσιο της οποίας το έργο του Κοσμά Πολίτη αποτελεί εν πρώτοις κάτι σαν απάντηση στην τραγωδία *Κυψελίδα* του Δ. Βερναρδάκη (1858). Σε μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση της θεματικής παράδοσης πρέπει να βρουν την θέση τους και η *Μέλισσα* του Ν. Καζαντζάκη (πρώτη έκδοση: 1937), που κατέχει κεντρικό ρόλο στην δραματογραφία του, και το δεύτερο και τελευταίο δραματικό έργο του ίδιου του Κοσμά Πολίτη, *Κωνσταντίνος ο Μέγας* (έκδοση 1957), το οποίο αποτελεί τρόπον τινά μια επιστροφή στην θεματολογία του πρωτολείου του, αλλά με διαφορετική, τώρα, φόρμα, σε πεζό λόγο και με πέντε πράξεις, που πλησιάζει περισσότερο την ιστορική τραγωδία του Σαίξπηρ. Αλλά το *Κωνσταντίνος ο Μέγας* είναι, επίσης, έργο αρχαιόθεμο, εικονοκλαστικό και απομυθοποιητικό, το οποίο έχει και πάλι ως θέμα την μετάβαση από την αρχαία θρησκεία στον Χριστιανισμό, με την διαφορά ότι εδώ απομυθοποιείται και αυτός.

Η δομή του έργου

Μεθοδολογικό σημείωμα. Πριν παρατεθούν τα όποια ποσοτικά στοιχεία μιας ανάλυσης, πρέπει να διευκρινιστούν ορισμένα σημεία που δυσχεραίνουν μια τέτοια προσέγγιση. Πέρα από τις πάμπολλες διορθώσεις από το χέρι του δραματοουργού, οι οποίες δεν είναι απαραίτητα εύστοχες, καθώς διαθέτουν την δική τους ιδιότροπη ορθογραφία, δεν έχουν πάντοτε συνοχή και συνέχεια και αφήνουν πλείστα στοιχεία διορθωτέα, ενώ, άλλοτε, αφορούν καθαρά δακτυλογραφικά λάθη, υπάρχουν και άλλα μορφικά χαρακτηριστικά τα οποία, εν μέρει, αφαιρούν από μια τέτοια ανάλυση την δυνατότητα της ακρίβειας. Αυτά είναι, αφ' ενός, η χρήση του ελεύθερου στίχου (και η αστάθεια στην έκτασή του) ή η χρήση μετρικών σχημάτων κυμαινόμενων ανάμεσα στις τρεις συλλαβές και τον δεκαπεντασύλλαβο, οπότε η μονάδα μέτρησης «στίχος» προκύπτει ως μία πολύ σχετική έννοια, πράγμα που έχει ως συνέπεια την ρευστότητα των όποιων αποτελεσμάτων σχετικά με την έκταση ρήσεων ή ρόλων (παρόμοιες συνέπειες έχει η κατανομή ενός στίχου σε περισσότερα του ενός πρόσωπα, έτσι ώστε μόνον κατά προσέγγιση να μπορεί να αποδοθεί με τα κλάσματα $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ και $\frac{3}{4}$), και, αφ' ετέρου, οι ανωμαλίες και οι αβλεψίες σε ό,τι αφορά την ίδια την στιχαρίθμηση· η (ομοφώνως συναποφασθείσα) ανατύπωση, στην παρούσα έκδοση, του πρωτότυπου δακτυλόγραφου κειμένου ως facsimile έχει ως αναγκαστικό συ-